

Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Tina Eriksson

PM om två domar från Högsta förvaltningsdomstolen om normalt förekommande arbete

Inledning

I juni 2018 kom två domar från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) i mål om sjukpenning där kärnfrågan var hur Försäkringskassan (FK) ska avgöra om en försäkrad har en sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. I bägge målen hävdade FK att personen i fråga inte hade rätt till sjukpenning med motivering att hon respektive han måste anses klara ett normalt förekommande arbete. Domstolen kommer i ena fallet fram till att rätt till sjukpenning föreligger (mål nr 607-17) och i det andra fallet att rätt till sjukpenning inte föreligger (mål 667-17).

Kort om bakgrunden till målen

I mål 607-17 handlar det om A som lider av en artrossjukdom. A är anställd på heltid som affärsbiträde och charkuteriansvarig i livsmedelsaffär. Arbetsgivaren har anpassat A:s arbetsuppgifter så långt det är möjligt. I december 2014 blev A helt sjukskriven på grund av sina besvär, hon återgick därefter successivt i arbete och arbetade till slut halvtid. Hon ansökte om fortsatt sjukpenning på halvtid för perioden 26 juni – 9 september 2015. Av läkarintygen framgår att läkaren har svårt att tänka sig att A kan klara något arbete på mer än halvtid.

FK avslag A:s ansökan om sjukpenning. FK menade att de medicinska underlagen inte visade att hennes arbetsförmåga var nedsatt med minst en fjärdedel i förhållande till ett fysiskt lättare och rörligt arbete. Ett sådant arbete bedömdes vara normalt förekommande på arbetsmarknaden.

Förvaltningsrätten biföll A:s överklagande. Förvaltningsrätten bedömde att ett arbete där händerna knappt kan användas ställer krav på anpassning avseende både arbetstempo och arbetsuppgifter och kan därför inte anses vara ett arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

Kammarrätten upphävde förvaltningsrättens dom och fastställde FK:s beslut med motivering att i andra normalt förekommande arbeten var krav på handmotorik inte lika höga som i A:s ordinarie arbete och den medicinska utredningen beskrev inte

någon nedsättning i sådana arbeten. Domstolen ansåg inte heller att smärtproblematiken var av den art att den, ensam eller tillsammans med övriga besvär, kunde anses sätta ned arbetsförmågan med minst en fjärdedel i förhållande till normalt förekommande arbeten.

I mål 667-17 handlar det om B som lider av grav övervikt, artros i bägge knäna, diabetes och svårbehandlat högt blodtryck. B hade ett nystartsjobb på 25 procent på ett bilföretag. Han arbetade ca 2 timmar per dag med varierat arbete. Övrig tid var B arbetslös. B ansökte om sjukpenning på tre fjärdedels nivå för perioden 5 januari – 15 mars 2015 avseende den tid han var arbetslös. Arbetsförmågan skulle prövas mot arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. I ett första läkarintyg anser läkaren att det inte finns några hinder för ett rörligt arbete. I ett senare läkarintyg utfärdat av en annan läkare är bedömningen att B:s arbetsförmåga var nedsatt med tre fjärdedelar i alla arbeten.

FK avslog B:s ansökan om sjukpenning med motivering att det inte fanns tillräckligt med medicinskt stöd för att hans arbetsförmåga var nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom i ett fysiskt lätt normalt förekommande arbete som kunde utföras huvudsakligen sittande.

Förvaltningsrätten upphävde FK:s beslut med motivering att utredningen gav tillräckligt stöd för att B:s arbetsförmåga på medicinsk grund var nedsatt med minst tre fjärdedelar i förhållande till ett normalt förekommande arbete.

Kammarrätten upphävde förvaltningsrättens dom och fastställde FK:s beslut med motivering att även med beaktande av den komplexa sjukdomsbilden framgick det inte tillräckligt tydligt på vilket sätt B hade aktivitetsbegränsningar som gjorde att han inte kunde utföra fysiskt lättare och sittande arbete. Sådana arbeten bedömdes vara normalt förekommande på arbetsmarknaden.

Högsta förvaltningsdomstolen – domskäl

Domstolens skäl för avgörande är identiska i de bägge målen fram till rubriken Bedömningen i detta fall, som redovisas sist i cirkuläret.

Utgångspunkt

HFD fastställer att utgångspunkten i bedömningen är individens sjukdom. Domstolen konstaterar att avgörande för bedömningen är vilken sjukdom det rör sig om och på vilket sätt sjukdomen inskränker individens förmåga att utföra arbete. När detta är utrett ska en bedömning göras av om individen har kvar en arbetsförmåga som kan utnyttjas i ett normalt förekommande arbete på arbetsmarknaden. Om individen de facto kan få ett sånt arbete ska inte inverka på bedömningen (prop 1996/97:28 s 17 f och RÅ 2012 ref 22 I och II).

Vad avses med förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden?

HFD konstaterar sammanfattningsvis att av förarbeten och praxis kan följande slutsatser dras:

Begreppet förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden är avsett att omfatta en snävare del av arbetsmarknaden än det under några år tillämpade begreppet förvärvsarbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Det ska röra sig om vanliga arbeten som den försäkrade trots sin sjukdom kan utföra med ringa eller inga krav på anpassning med hänsyn till hans eller hennes medicinska besvär.

Anställningar som på något sätt subventioneras av det allmänna kan inte anses ingå i begreppet.

Med arbetsmarknaden avses den nationella arbetsmarknaden.

På vilket sätt ska prövningen göras i det enskilda fallet?

Måste Försäkringskassan kunna peka på ett konkret arbete som individen trots sin sjukdom har förmåga att utföra? Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att förarbetena är tydliga och klara – bedömningen av arbetsförmågan ska inte göras mot konkreta arbeten i den meningen att arbetet måste finnas tillgängligt för individen (prop 1996/97:28 s 18).

Ska FK:s prövning relateras till vissa konkreta arbeten i bemärkelsen arbeten inom exempelvis vissa yrkesområden eller vissa typer av arbeten? HFD menar att denna fråga inte är lika tydligt utredd i förarbetena, men man kan hitta vägledning i praxis (RÅ 2008 ref 15, HFD 2012 ref 22 I och II samt HFD 2012 not 16). Domstolen landar i att det inte kan krävas att FK måste hänvisa till konkreta typer av arbeten som individen kan anses ha förmåga att utföra.

HFD påtalar samtidigt att prövningen ska vara verklighetsförankrad, vilket innebär att FK ska ta hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden i stort och anpassas efter hur arbetsmarknaden förändras över tid (prop 1996/97:28 s 17). En arbetsförmågeutredning som gjorts av Arbetsförmedlingen bör kunna vara vägledande för FK. Individen ska bedömas kunna tillgodose alla sådana krav som arbete på den öppna arbetsmarknaden ställer. Arbetsförmågan ska vara tillräcklig för leva upp till de krav och förväntningar som arbetsgivare allmänt sett har, vad gäller t ex arbetsprestationer och arbetstakt. Det ska vara fråga om att individen helt klart har en arbetsförmåga som kan utnyttjas på arbetsmarknaden.

Bedömning av Högsta förvaltningsdomstolen i mål nr 607-17 (affärsbiträde, person A)

A:s sjukdom medför betydande begränsningar och HFD menar att det är svårt att föreställa sig arbeten där A – med inga eller endast ringa anpassningsåtgärder – skulle klara av att utföra samtliga arbetsuppgifter i normal arbetstakt och i omfattning som överstiger halvtid. HFD finner att A inte kan anses ha haft förmåga att försörja sig

själv genom sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden i större omfattning än genom sitt ordinarie arbete. A har rätt till sjukpenning på halvtid.

Bedömning av Högsta förvaltningsdomstolen i mål nr 667-17 (arbetar i bilföretag, person B)

B har en komplex sjukdomsbild, men det som enligt läkarintygen framför allt påverkade hans arbetsförmåga var hans orörlighet. Däremot framgår inte på vilket sätt hans sjukdomar hindrade honom från att utföra ett i huvudsak stillasittande arbete. Sådana arbeten måste, enligt HFD, anses vara normalt förekommande på arbetsmarknaden. B har således inte rätt till sjukpenning.

SKL:s kommentar

De bägge domarna kan inte anses innebära någon direkt kursändring vad gäller FK:s bedömning av om en försäkrads arbetsförmåga kan anses vara nedsatt i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

FK:s Rättsavdelning, verksamhetsområde Socialförsäkringsjuridik, konstaterar i Domsnytt 2018:015, att HFD:s prövning i de båda målen illustrerar att man i det enskilda fallet alltid måste bedöma hur de aktuella besvären påverkar arbetsförmågan i ett normalt förekommande arbete. FK menar även i sin kommentar att det avgörande är om den försäkrade med ingen eller endast ringa anpassning kan tänkas klara samtliga arbetsuppgifter i ett sådant arbete i normal arbetstakt och därmed har förmåga att försörja sig själv.

I de här målen prövades rätten till sjukpenning på halvtid. Det kan konstateras att det inte är så enkelt för den enskilde försäkrade att förutse om rätt till sjukpenning föreligger eller ej. Domstolens bedömning får betydelse även för den försäkrades arbetsgivare, eftersom vissa kollektivavtalsförmåner är knutna till att arbetstagaren har beviljats rätt till sjukpenning. En prövning i tre instanser tog i det här aktuella ärendena ca tre år.